

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาดังบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ในบทนี้เป็นการเสนอเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ในส่วนที่เป็นเอกสารทางวิชาการย้อนหลัง 3 ปี การปฏิบัติบทบาททางวิชาการในปัจจุบัน และการคาดคะเนบทบาททางวิชาการในอนาคต 1-3 ปีข้างหน้า
2. เปรียบเทียบบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการร่วมมือและประสานงานที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาล จำนวน 182 คน แยกเป็นผู้บริหาร 53 คน และอาจารย์ 129 คน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยพยาบาล จำนวน 5 แห่ง สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข เลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจ แบบ-

สัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากตำรา- เอกสาร และรายงาน การวิจัยต่าง ๆ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงตาม เนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา พยายาม 9 ท่าน ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) เท่ากับ .91

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเดินทางไปที่วิทยาลัย พยายามแต่ละแห่ง เพื่อทำการแจกแบบสอบถามและสำรวจข้อมูลด้านเอกสารทางวิชาการ และรายงานสรุปของวิทยาลัย ตลอดจนดำเนินการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้า แผนกวิชาอนามัยชุมชน เกี่ยวกับการคาดคะเนบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลใน อนาคต ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 5 สัปดาห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ดังนี้

4.1 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้หลัก การสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดในด้านสถานที่ ลักษณะของกิจกรรม และกลุ่มผู้รับ บริการ

4.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จ รูปทางสังคมศาสตร์ (The Statistical Package for the Social Sciences) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่า ที (T-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Oneway ANOVA) และใช้ Scheffe's Test ตรวจสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้เป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสารทางวิชาการและรายงานสรุปของวิทยาลัย พยายามย้อนหลัง 3 ปี มีดังนี้

1.1 การเขียนคำரா- เอกสารทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเอกสารประกอบการสอนนักศึกษาพยาบาล ส่วนคำรา-หนังสือที่เขียนเพื่อประกอบการสอนทางการพยาบาลและด้านอื่น ๆ มีปรากฏน้อย

1.2 การทำวิจัยเดี่ยว และ/หรือ วิจัยกลุ่ม ของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง มีน้อยมาก พงงานวิจัยเดี่ยวและกำลังทำวิจัยเดี่ยว จำนวน 27 เรื่อง แต่เป็นลักษณะของการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับปริญญาโทมาศติค ส่วนงานวิจัยกลุ่มในสถาบันปรากฏการวิจัยร่วมกับกองงานวิทยาลัยพยาบาล 1 เรื่อง ไม่ปรากฏการร่วมทำวิจัยกับหน่วยงานอื่น ๆ

1.3 การให้บริการวิชาการแก่สังคมของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย การนำนักศึกษาพร้อมให้บริการด้านสุขภาพอนามัยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ และโครงการทางวิชาการที่จัดหรือร่วมจัดกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นครั้งคราว

ส่วนที่ 2 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้าแผนกวิชาอนามัยชุมชนเกี่ยวกับการคาดคะเนบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานในอนาคต 3 ปีข้างหน้า มีดังนี้

2.1 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชน วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง จัดการศึกษาโดยยึดนโยบายหลักของกองงานวิทยาลัยพยาบาลที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรที่เน้นชุมชน โดยการปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติให้กระจายไปสู่ชุมชนให้มากขึ้น ทั้งในโรงพยาบาลต่างจังหวัด/โรงพยาบาลอำเภอ ในตำบล-หมู่บ้าน ตลอดจนชุมชนในเขตเมือง/ชุมชนแออัด ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้สัมผัสกับสภาพการฉจริงของสังคม มีความเข้าใจในปัญหาสาธารณสุข และฝึกการทำงานร่วมกับบุคลากรอื่น ๆ ในชุมชน

2.2 โครงการทางวิชาการที่ควรจะจัดให้กับชุมชน พบว่ามีความสัมพันธ์กับการบริการที่เคยจัดมาแล้วในอดีต ซึ่งเห็นว่าได้ได้รับความสนใจจากชุมชน และโครงการใหม่ที่คาดว่าจะให้ประโยชน์แก่ชุมชนได้ ส่วนใหญ่ของโครงการทางวิชาการที่ได้รับการเสนอคือ บริการ

ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะด้านการอนามัยแม่และเด็ก การนำนักศึกษาเข้าร่วมในโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการนำนักศึกษาออกฝึกให้บริการแก่ชุมชน

ส่วนที่ 3 สรุปข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานในปัจจุบันมีดังนี้

3.1 สรุปสถานภาพของผู้บริหารและอาจารย์

3.1.1 ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.95 มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 79.24 มีคุณวุฒิในระดับปริญญาตรี หรือประกาศนียบัตรเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 58.49 และเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน คิดเป็นร้อยละ 64.15

3.1.2 อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.56 รองลงมาคือ มีอายุต่ำกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.38 มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.61 รองลงมาคือ มีประสบการณ์สอนมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.58 มีคุณวุฒิในระดับปริญญาตรี หรือประกาศนียบัตรเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 86.82 และเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน คิดเป็นร้อยละเพียง 44.19

3.2 สรุปผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับหลักการสาธารณสุขมูลฐาน พบว่าทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงสุดตรงกันในเรื่องการร่วมมือของชุมชนคือ หัวใจของการสาธารณสุขมูลฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.59 และ 3.62 ตามลำดับ และทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่ำสุดตรงกัน ในเรื่อง เป้าหมายของสุขภาพดีตัวหน้าเมื่อถึงปี 2543 เป็นสิ่งที่ เป็นจริงได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.57 และ 2.17 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงกว่าอาจารย์

3.3 สรุปผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ระหว่างผู้บริหารและอาจารย์ พบความแตกต่างของการปฏิบัติบทบาทในแต่ละด้าน

และโดยส่วนรวมดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน พบว่าทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกันในกิจกรรมเกี่ยวกับ ประชุมและชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงรายละเอียดของการฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.51 และ 3.32 ตามลำดับ และทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติต่ำสุดตรงกันในกิจกรรมเกี่ยวกับ นิเทศงานนักศึกษาในโรงพยาบาลอำเภอ, ชมบท/ชุมชนแออัด โดยหักกับนักศึกษาและเดินทางไป-กลับ โดยมีค่าเฉลี่ย 1.79 และ 1.67 ตามลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกกิจกรรมผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่าอาจารย์

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่าทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกันในกิจกรรมเกี่ยวกับ ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ผู้ป่วยและญาติในโรงพยาบาล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.15 และ 3.23 ตามลำดับ และทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติต่ำสุดตรงกันในกิจกรรมเกี่ยวกับ ทำวิจัยหรือร่วมทำวิจัยที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย 1.40 และ 1.17 ตามลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกกิจกรรมผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่าอาจารย์

ด้านการร่วมมือและประสานงาน พบว่าทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกันในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการนำนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาล, ชมบท/ชุมชนแออัด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.68 และ 2.07 ตามลำดับ และทั้งผู้บริหารและอาจารย์มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติต่ำสุดตรงกันในกิจกรรมเกี่ยวกับ ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และอื่น ๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในชมบท/ชุมชนแออัด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.02 และ 1.48 ตามลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่าอาจารย์

3.4 สรุปผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้ที่เคยและผู้ที่ไม่เคยรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน ต่อหลักการสาธารณสุขมูลฐาน พบว่าทั้งผู้ที่เคยและผู้ที่ไม่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงสุดตรงกัน ในเรื่อง การร่วมมือของชุมชนคือ หัวใจของการสาธารณสุขมูลฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.71 และ 3.51 ตามลำดับ และ

ทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นค่าสุดตรงกัน ในเรื่อง เป้าหมายของสุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อถึงปี 2543 เป็นสิ่งที่ เป็นจริงได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.45 และ 2.12 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยรับการอบรมในทุกเรื่อง

3.5 สรุปผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการ สาธารณสุขมูลฐาน ระหว่างผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรม เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน พบความแตกต่างของการปฏิบัติบทบาทในแต่ละด้านและโดยส่วนรวม ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน พบว่าทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยกับการ อบรมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยว กับประชุมและชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงรายละเอียดของการฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.64 และ 3.21 ตามลำดับ และทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรม มีค่าเฉลี่ยของการ ปฏิบัติค่าสุดตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยวกับนิเทศงานนักศึกษาในโรงพยาบาลอำเภอ, ชมบท/ ชุมชนแออัด โดยพักกับนักศึกษาและเดินทางไป-กลับ โดยมีค่าเฉลี่ย 1.84 และ 1.58 ตาม ลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกกิจกรรมผู้ที่เคยรับการ อบรมมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยรับการอบรม

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่าทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรม มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยวกับ ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ผู้ บ่อยและญาติในโรงพยาบาล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.11 และ 3.30 ตามลำดับ และทั้งผู้ที่เคย และผู้ที่ไม่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติค่าสุดตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยวกับ ทำวิจัย หรือร่วมทำวิจัย เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย 1.29 และ 1.15 ตามลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของ การปฏิบัติสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยรับการอบรม

ด้านการร่วมมือและประสานงาน พบว่าทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรม มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงสุดตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยวกับ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการนำนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาล, ชมบท/ชุมชนแออัด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.65 และ 1.86 ตามลำดับ และทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติค่าสุด

ตรงกัน ในกิจกรรมเกี่ยวกับ ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดประชุม, ฝึกอบรม, สัมมนา และอื่น ๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในชนบท/ชุมชนแออัด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.78 และ 1.50 ตามลำดับ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกกิจกรรม ผู้ที่เคยรับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยรับการอบรม

3.6 สรุปผลการเปรียบเทียบบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ระหว่างผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ในบทบาทแต่ละด้านและโดยส่วนรวม

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกกิจกรรม ส่วนด้านการบริการวิชาการและด้านการร่วมมือและประสานงาน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติบทบาทระหว่างผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลสงขลากับผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช และผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน, อสม./ผสส. ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ร่วมนิเทศการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข, ผสม./ผสส. และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดประชุม, ฝึกอบรม, สัมมนา และอื่น ๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในชนบท/ชุมชนแออัด

3.7 สรุปผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ระหว่างอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ในบทบาทแต่ละด้านและโดยส่วนรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกี่ยวกับบทบาททางวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการร่วมมือและประสานงานระหว่างค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติบทบาทของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารทางวิชาการและรายงานสรุปของวิทยาลัยพยาบาล ในอดีตย้อนหลัง 3 ปี

ด้านการเขียนตำราและเอกสารทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัย

พยาบาลทั้ง 5 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการเขียนเอกสารประกอบการสอนนักศึกษาใน
เมื่อหาที่เกี่ยวกับการพยาบาลผู้ป่วย ส่วนการเขียนตำรา-หนังสือและบทความมีน้อย ผลการ
สำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรากฏ์ทิพย์ ไพธศรี (2525 : 112) ที่ได้
ศึกษาการปฏิบัติบทบาทของอาจารย์พยาบาลในมหาวิทยาลัยพบว่า อาจารย์พยาบาลมีการ
ปฏิบัติบทบาทด้านการเขียนเอกสารประกอบการสอน อยู่ในระดับการปฏิบัติมาก ส่วนการเขียน
ตำรา-หนังสือ อยู่ในระดับการปฏิบัติน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการเขียนเอกสารประกอบการสอน
นั้นสามารถเขียนได้ง่ายกว่าตำรา-หนังสือและบทความ และอาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่ขาด
ประสบการณ์ในการเขียนตำรา-หนังสือและบทความ จึงทำให้ผลงานด้านนี้มีปรากฏน้อย

การทำวิจัยเดี่ยว และ/หรือ การทำวิจัยกลุ่มของอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาล
ทั้ง 5 แห่ง ส่วนใหญ่การทำวิจัยเดี่ยวอยู่ในรูปของการทำวิทยานิพนธ์ ไม่พบการทำวิจัยเดี่ยว
ในวิทยาลัยพยาบาล หลังจากที่อาจารย์พยาบาลสำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต ส่วนการทำวิจัย
กลุ่มมีปรากฏร่วมกับกองงานวิทยาลัยพยาบาลแต่ก็มีน้อย ผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับ
รายงานการวิเคราะห์ความเป็นมาและแนวโน้มของการวิจัยทางการพยาบาลในรอบ 10 ปี
(2515-2524) ซึ่ง เอื้อมพร ทองกระจ่าง และ เพชรไสว เสียงจินดาถาวร (2527 :
167) สรุปว่าปริมาณงานวิจัยของปริญญาโทมีมากกว่างานวิจัยในสถาบัน เป็นเท่าตัว (157 :
77) และสถาบันอุดมศึกษาพยาบาลในมหาวิทยาลัยมีผลงานวิจัยมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาใน
ระดับวิทยาลัยพยาบาล นอกจากนี้จากการศึกษาของ สมบัติ พันธคง (2520 : 125) ยัง
พบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลในการปฏิบัติบทบาทด้านการวิจัยอยู่ในระดับการปฏิบัติ
น้อย เช่นเดียวกับการศึกษาของ วิพรรณ วัฒนศัพท์ (2525 : 74) พบว่าอาจารย์พยาบาล
ในกองงานวิทยาลัยพยาบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ด้าน
การวิจัยน้อย อาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการทำวิจัย แต่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ
ในการวิจัยทั้งในด้านการออกแบบสอบถามและข้อมูลอื่น ๆ ผลการวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้
อาจกล่าวได้ว่า อาจารย์พยาบาลเห็นความสำคัญของการทำวิจัยแต่เนื่องจากมีข้อจำกัดใน
ด้านเวลา โอกาส บุคลากรที่มีความรู้ด้านการวิจัย และงบประมาณ ตลอดจนแหล่งการค้น
คว้าข้อมูลในการทำวิจัย ทำให้อาจารย์พยาบาลปฏิบัติบทบาททางด้านนี้น้อย นอกจากนี้ยังพบ
ว่า ภาระหน้าที่ของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล เน้นหนักที่การผลิตพยาบาลในระดับ
ต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐ ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาประเทศ ดังปรากฏสัดส่วน

ของอาจารย์ : นักศึกษา เท่ากับ 1 : 14 ถึง 1 : 22 ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (กองงานวิทยาลัยพยาบาล 2525 : 365) ส่วนการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ นั้นกองงานวิทยาลัยพยาบาล เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ เพราะมีความพร้อมในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ มากกว่าวิทยาลัยพยาบาลที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตามจากการสำรวจงานวิจัยเดี่ยวขณะศึกษาในหลักสูตรปริญญาพยาบาลศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่น่าสนใจและมีประโยชน์อยู่น้อย ซึ่งถ้าหากอาจารย์พยาบาลได้รับการสนับสนุนในเรื่องเวลา โอกาส งบประมาณในการวิจัย ตลอดจนแรงจูงใจในการทำวิจัย เช่นเดียวกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแล้ว ก็น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนางานวิจัยในวิทยาลัยพยาบาลต่อไป

บทบาทด้านการบริการสังคมของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการให้บริการวิชาการด้านสุขภาพอนามัย โดยการนำนักศึกษาจัดนิทรรศการทางวิชาการ และให้บริการด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านอื่น ๆ ยังมีน้อย ผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับที่ประกอบ คุปรัตน์ (2523 : 127) กล่าวถึงงานบริการสังคมที่สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจัดกระทำมีหลายรูปแบบทั้งด้านการให้ความช่วยเหลือสังคม การแก้ปัญหาสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการโดยการส่งอาจารย์ไปบรรยาย อภิปราย ให้คำปรึกษา-สาธิตความรู้ต่าง ๆ แก่สาธารณชน จากการศึกษาของปรากฏศัพท์ โพรธีศรี (2525 : 105) พบว่าการให้บริการแก่สังคมของอาจารย์พยาบาลในมหาวิทยาลัยมีค่าของการรับรู้อยู่ในระดับสูง แต่ปฏิบัติจริงค่อนข้างน้อย เนื่องจากอาจารย์มีงานในความรับผิดชอบมากเกินไป และสถาบันไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการดำเนินงาน วิทยาลัยพยาบาลที่สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ และมีนโยบายที่จะให้บริการแก่ชุมชนร่วมไปกับการผลิตบัณฑิต เพราะมีส่วนช่วยพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาแก่ชุมชนด้วย ซึ่ง วิจิตรศรีสอาน (2518 : 17) ให้ข้อสังเกตว่าบริการสังคม ของสถาบันอุดมศึกษาย่อมแตกต่างกันตามความต้องการของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ได้ประสิทธิผลประสาปริญญาน่าจะเน้นภาระกิจด้านการสอนและการบริการสังคมมากกว่าด้านอื่น ๆ

สรุปจากการสำรวจข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น แสดงถึงการปฏิบัติภาระกิจของอาจารย์พยาบาล ในฐานะเป็นสมาชิกของสถาบันการศึกษาพยาบาล ยังให้ความสำคัญของ

บทบาทด้านการสอน การให้บริการแก่สังคม และการเขียนเอกสารทางวิชาการ. รองลงมาตามลำดับ ส่วนบทบาทด้านการวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นภาระกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการสอน ยังมีการปฏิบัติกันน้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดดังที่กล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามการที่วิทยาลัยพยาบาลจะดำรงสถานภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์แบบนั้น วิทยาลัยพยาบาลคงจะต้องเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการทำวิจัยที่เกี่ยวกับการพยาบาล. การศึกษาพยาบาลและเรื่องอื่น ๆ ที่จะนำมาซึ่งการสนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานได้ในโอกาสต่อไป

2. การคาดคะเนบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานในอนาคต 1-3 ปีข้างหน้า

ผลการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้าแผนกวิชานามัยชุมชน สรุปได้ว่าการให้บริการแก่สังคมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชน มุ่งในการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ซึ่งประกอบ คูปรีตัน (2529 : 127) กล่าวถึงประโยชน์ของการบริการสังคม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาชุมชนในโครงการออกค่ายอาสามีส่วนช่วยพัฒนานักศึกษาและในขณะเดียวกันก็สามารถช่วยให้ผู้สอนเข้าใจสภาพของปัญหาและทำการเตรียมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้น ชุมชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าบทบาททางวิชาการด้านการวิจัย การเขียนคำรา และบทความยังมีแนวโน้มของการปฏิบัติค่อนข้างน้อย โดยสัมพันธ์กับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจบทบาทด้านการวิจัยที่มีปรากฏน้อยมาก และจากข้อเสนอของวิเชียรทวีลาภ (2524 : 194) ที่กล่าวถึงบริการวิชาการที่ควรให้แก่สังคม คือ การเป็นนักพูด-นักเขียนในการเผยแพร่ความรู้แก่สังคม และการเป็นวิทยากรเพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติระดับอื่น ๆ

สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว แสดงถึงการตระหนักถึงความสำคัญในภาระกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาต้องรับผิดชอบ วิทยาลัยพยาบาลก็เช่นกัน การปรับปรุงนโยบายของวิทยาลัยหลาย ๆ อย่างที่แสดงถึงแนวโน้มของการพัฒนางานวิจัยและการเขียนคำรา-หนังสือต่าง ๆ เช่น การเพิ่มจำนวนของอาจารย์ในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จากนโยบายของกองงานวิทยาลัยพยาบาลที่อนุญาตให้อาจารย์ในแต่ละ

วิทยาลัยลาศึกษาต่อได้มีละ 2 คน และจากการจัดตั้งกลุ่มอาจารย์พยาบาลประมาณ 3-5 คน คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ทำวิจัยและหน่วยงานอื่น ๆ แนวโน้มของการวิจัยของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลจะมีการพัฒนาไปอย่างช้า ๆ โดยยังคงมีการเน้นหนักในเรื่องทางคลินิกมากยิ่งขึ้น

3. การปฏิบัติบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานในปัจจุบัน

ผู้บริหารและอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสาธารณสุขมูลฐาน ในระดับมากที่สุดตรงกันในเรื่อง การร่วมมือของชุมชนคือ หัวใจของการสาธารณสุขมูลฐาน และมีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุดตรงกันในเรื่อง เป้าหมายของสุขภาพดีถ้วนหน้า เมื่อถึงปี 2543 เป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริงได้ ผลการวิจัยสอดคล้อง เบญจา ยอดคำเนิน (2521 : 32) ซึ่งได้เสนอแนะการดำเนินการสาธารณสุขไปสู่เป้าหมายนั้น ต้องพยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการสาธารณสุขที่รัฐจัดขึ้น โดยเฉพาะ อมร นนทสุต (2525 : 8) เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) มีผลต่อการพัฒนาสาธารณสุข ซึ่งจะช่วยให้เป้าหมายของสุขภาพดีถ้วนหน้าสำเร็จได้ จากการประเมินผลของแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 4 ยังพบความล้มเหลวของการดำเนินงานสาธารณสุข ซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารและอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ต่างคิดว่า เป้าหมายของสุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อถึงปี 2543 คงจะเป็นความจริงได้ยาก จนกระทั่งต้องเริ่มทำความเข้าใจต่อเป้าหมายนี้ใหม่ และสรุปว่าสุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อถึงปี 2543 นั่นคือการที่ประชาชนรู้จักการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองได้อย่างถูกต้องและรู้ว่าเมื่อเจ็บป่วยจะรับบริการได้จากสถานบริการแห่งใดบ้าง (ประเวศ วะสี 2526 : 171) ซึ่งจากความคิดเห็นดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติบทบาททางวิชาการของผู้บริหารและอาจารย์ ในลักษณะที่แตกต่างกันมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. การปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สถานภาพของอาจารย์พยาบาลที่เกี่ยวกับตำแหน่งในด้านผู้บริหารกับอาจารย์ และการรับภาระอบรมเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานมีผลต่อการปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้งนี้เนื่องจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารมีโอกาสได้ร่วมกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน และการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยตรงอยู่แล้ว

แต่ในทางตรงข้ามอาจารย์เป็นฝ่ายรับนโยบายมาปฏิบัติ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติบทบาทได้

นอกจากนี้ยังพบว่าอิทธิพลของการอบรม, การประชุม และการสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน มีผลต่อความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลในการปฏิบัติบทบาทที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานได้ด้วย ดังที่ Margolious and others (1978 : 443) เสนอแนวทางในการพัฒนาอาจารย์ที่สถาบันการศึกษาพึงกระทำ คือ การเข้าอบรม ประชุม สัมมนา เชิงวิชาการและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันอีกด้วย เป้าหมายของสุขภาพดีถ้วนหน้าจะประสบผลสำเร็จมาก-น้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาคน ดังที่ประเวศ วัชสี (2526 : 169) กล่าวถึง "คน" ซึ่งเป็นได้ทั้งผู้พัฒนา ผู้รับผลของการพัฒนา และอาจเป็นผู้ขัดขวางการพัฒนาได้เช่นเดียวกัน การปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมนั้นทั้งผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติต้องมีเจตนาที่แน่วแน่และตรงกัน เสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยความคล่องตัวในทุก ๆ ด้าน ดังเช่นการปฏิบัติบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ในปัจจุบันยังจะต้องมีการปรับปรุงอีกในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากผลการวิจัยที่จะเสนอการอภิปราย ดังนี้

1.1 การปฏิบัติบทบาททางวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนพบว่า อาจารย์พยาบาลมีการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับประชุมและชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงรายละเอียดในการปฏิบัติงานภาคปฏิบัติในระดับที่ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะอาจารย์พยาบาลทุกท่านต่างเห็นว่าการให้รายละเอียดในการฝึกปฏิบัติงานน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการช่วยให้นักศึกษามีความชัดเจนในการฝึกงานและฝึกประสบการณ์ของตนเอง จากการศึกษาของปรากฏค์ทิพย์ ไพรศรี (2525 : 61) พบว่าอาจารย์พยาบาลในมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของการให้ข้อมูลในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาเช่นเดียวกัน ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติได้แก่ การมีเทศงานนักศึกษาในโรงพยาบาลอำเภอ, ชมบท/ชุมชนแออัดโดยพักอยู่กับนักศึกษาและเดินทางไป-กลับ พบว่าอาจารย์พยาบาลปฏิบัติเป็นบางครั้ง เนื่องจากว่าการขยายขอบเขตการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาออกสู่โรงพยาบาลอำเภอ, ชมบท/ชุมชนแออัด เพิ่งเริ่มได้ประมาณ 3-4 ปีมานี้เองและมีการจัดให้นักศึกษาออกฝึกปฏิบัติเฉพาะนักศึกษา

ปีที่ 3 และปีที่ 4 เท่านั้นและจัดเป็นช่วง ๆ สัมพันธ์กับภาคฤดู ดังนั้นการออกนิเทศงานจึงมีเป็นครั้งคราวเช่นกัน ในอดีตนั้นการจัดการศึกษาพยาบาลยังให้ความสำคัญของการให้บริการแก่ผู้ป่วยและญาติในโรงพยาบาล เมื่อมีการจัดระบบการศึกษาใหม่ อาจทำให้อาจารย์พยาบาลมีความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยก็ได้ทำให้มีผลต่อการปฏิบัติกิจกรรม ดังที่ ทองจันทร์ หงส์ตารมภ์ (2520 : 17) กล่าวถึง อุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ๆ เพราะ เปรียบเสมือนการเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนและความเคยชินที่ทำมาเป็นเวลาสืบ ๆ ไป ความยากจึงอยู่ที่ว่า เมื่ออาจารย์พบปัญหาแล้วไม่ยอมแก้ไขตัวเอง หรืออาจเป็นเพราะอาจารย์ในสถาบันการศึกษานั้น ๆ มีปรัชญาการศึกษาที่ไม่ตรงกัน ทำให้การพัฒนาหลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้จินดนา ยูนิพันธ์ (2524 : 221) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของอาจารย์พยาบาลมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้ถ้าอาจารย์มีความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการสาธารณสุขมูลฐานตรงกันก็ย่อมจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักศึกษาได้ตรงกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การที่อาจารย์พยาบาลแจ้งวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติให้นักศึกษาทราบก่อนทุกครั้ง เป็นวิธีการที่ดี เพราะวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจะแสดงถึงความชัดเจนของกิจกรรมต่าง ๆ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2524 : 156)

1.2 การปฏิบัติบทบาททางวิชาการด้านการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่ากิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ผู้ป่วยและญาติในโรงพยาบาล เป็นกิจกรรมที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติบ่อยแต่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวคงมีความสัมพันธ์กับการนิเทศงานนักศึกษาในคลินิกด้วย เพราะลักษณะการเรียนการสอนยังเน้นปัญหาของผู้ป่วยในโรงพยาบาล (วิเชียร ทวีลาภ 2518 : 10 ; เอื้อมพร ทองกระจ่าย 2527 : 31) ส่วนกิจกรรมที่ไม่ได้รับการปฏิบัติเลย ได้แก่ การทำวิจัยหรือร่วมวิจัยที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจที่พบว่า การทำวิจัยของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัย เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา มีน้อยมาก ตลอดจนการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์พยาบาลที่ผ่านมา (สมบัติ พันธัง 2520 : ง) ; ปรากฏทิพย์ โพธิ์ศรี 2525 : ข) ทั้งนี้ก็เนื่องจากข้อเสียเปรียบด้านการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคที่ขาดแหล่งบริการข้อมูล การกระจายบุคลากรที่ความรู้ในการทำวิจัย ข้อ

จำกัดในด้านเวลา-งบประมาณ และอุปกรณ์ทดลองต่าง ๆ ตลอดจนขาดแรงจูงใจในการทำวิจัย รวมทั้งระบบการบริหารของวิทยาลัยพยาบาล ซึ่งแตกต่างจากระบบของมหาวิทยาลัย อาจารย์พยาบาลไม่สามารถนำผลการวิจัยไปขอตำแหน่งทางวิชาการได้จึงทำให้แรงจูงใจในการทำวิจัยลดลง (วิหรรณ วัฒนชีพ 2525 : 70) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้บริการวิชาการของอาจารย์พยาบาลมีเฉพาะด้านการบริการสุขภาพอนามัย เป็นส่วนใหญ่ สิปปนนท์ เกตุทัต (2518 : 156) พบว่าการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนของสถาบันการศึกษา ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก เนื่องจากขาดนโยบายการวางแผนงานที่ดี ตลอดจนการสนับสนุนด้านงบประมาณจึงทำให้สังคมและชุมชนได้รับบริการวิชาการน้อย

1.3 การปฏิบัติบทบาททางวิชาการด้านการร่วมมือและประสานงาน พบว่า อาจารย์ปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการนำนักศึกษาออกฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติสูงสุดที่ระดับปฏิบัติย่อยแต่ไม่สม่ำเสมอ ส่วนกิจกรรมที่ อาจารย์พยาบาลปฏิบัติต่ำสุดที่ระดับปฏิบัติ เป็นบางครั้ง ได้แก่ ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดประชุม, ฝึกอบรม, สัมมนา และอื่น ๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในชนบท/ชุมชน แออัด ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงถึงการที่อาจารย์พยาบาลได้พยายามจัดการศึกษาตามหลักสูตร ที่เน้นชุมชน ซึ่งทำให้บทบาทในด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่นำนักศึกษาออกฝึกภาคปฏิบัติสูงกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ ดังที่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้าแผนกวิชาอนามัยชุมชน พบว่าทุกภาคการศึกษาจะมีคณะอาจารย์กลุ่มหนึ่งออกไปสำรวจสถานที่ที่จะส่งนักศึกษาออกไปฝึกงาน และยังมีการจัดประชุมประเมินผลการส่งนักศึกษาหลังฝึกปฏิบัติทุกครั้ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าการปฏิบัติกิจกรรมด้านนี้จะสูงแต่ เป็นที่น่าสังเกตว่าการปฏิบัติกิจกรรมในด้านอื่น ๆ ยังน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการจัดการศึกษายังมีน้อยมาก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการประเมินผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 4 ที่กล่าวถึงความยุ่งยากในการพัฒนาสาธารณสุขอยู่ที่การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบยังน้อย การทำงานยังมีลักษณะต่างคนต่างทำกันเป็นส่วนใหญ่ (สัมฤทธิ์ อินทราทิพย์ 2524 : 120)

2. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาททางวิชาการระหว่างผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง พบว่า การปฏิบัติบทบาทในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนไม่มี

ความแตกต่างกัน ส่วนด้านการบริการวิชาการและด้านการร่วมมือประสานงานพบความแตกต่างของการปฏิบัติบทบาท ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่งต่างดำเนินการจัดการศึกษาโดยยึดนโยบายอันเดียวกันของกองงานวิทยาลัยพยาบาล จึงทำให้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ส่วนในบทบาทด้านการบริการวิชาการแก่สังคมและด้านการร่วมมือและประสานงาน พบว่า ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลสงขลา ปฏิบัติบทบาทในระดับที่สูงกว่าผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช และผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ ในทุก ๆ กิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ร่วมนิเทศการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข, อสม./ผสส. และในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือในโครงการพัฒนาสาธารณสุขในชนบท/ชุมชนแออัด กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะในชุมชนแออัดเขตกรุงเทพมหานครมีหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบอยู่เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว และยังพบว่า มีข้อจำกัดของการให้บริการขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการดำเนินชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาสาธารณสุขส่วนใหญ่จะอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลเมืองหลวง ดังนั้นโครงการพัฒนาสาธารณสุขต่าง ๆ จึงมุ่งสู่ภูมิภาคมากกว่าส่วนกลาง ดังเช่น ที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้ผลดีมาก คือ โครงการพัฒนาแหล่งชุมชนแออัดของชาวมุสลิม โดยคณาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลสงขลา เข้าร่วมในโครงการนี้ด้วย ส่วนวิทยาลัยพยาบาลพิษณุโลกนั้น ลักษณะการให้บริการวิชาการแก่สังคมและการร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่มีจุดเน้นหนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์มีการะความรับผิดชอบงานมาก ซึ่งเปรียบเทียบจากอัตราส่วนอาจารย์พยาบาลต่อนักศึกษา เท่ากับ 1 : 22 จึงทำให้อาจารย์พยาบาล ไม่มีเวลาเข้าร่วมในโครงการต่าง ๆ มากนัก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Honston และ Howard (1976 : 32) กล่าวถึงสมรรถภาพของการบริหารในสถาบันอุดมศึกษาว่าจะต้องมีความสัมพันธ์เป็นอันดีและร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน หรือช่วยปรับปรุงโครงการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะของชุมชน, ปัญหาและอื่น ๆ

ส่วนการเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่ง พบว่าไม่มีความแตกต่างของการปฏิบัติบทบาทด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการร่วมมือและประสานงาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการดำเนินการสาธารณสุขมูลฐานที่ผ่านมานั้น ผู้บริหารเป็นผู้มี

บทบาทในการกำหนดนโยบายและวางแผนงาน จากนั้นอาจารย์ก็จะรับนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งเมื่ออาจารย์มีความไม่เข้าใจที่ตรงกันกับผู้บริหารแล้ว การดำเนินงานย่อมเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้อาจเกี่ยวกับระบบการบริหารวิทยาลัยพยาบาลของกองงานวิทยาลัยพยาบาล ซึ่งมีลักษณะการบริหารในลักษณะคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย และส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของผู้บริหารในวิทยาลัยนั้น ๆ ซึ่งอาจารย์ไม่มีโอกาสเข้าไปร่วมกำหนดนโยบายและการวางแผนงาน (วิพรรณ วัฒนศัพท์ 2525 : 66) ในความเป็นจริงแล้วการที่จะพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานไปสู่เป้าหมายได้นั้นบุคลากรทางการสาธารณสุขควรมีส่วนในการวางแผนงาน การดำเนินงาน และแสดงความคิดเห็นร่วมกันพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานไปพร้อม ๆ กัน (ประเวศ วะสี 2526 : 173)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้บริหารและอาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐานได้เป็นอย่างดี แม้ว่าในปัจจุบันจะพบว่าผู้บริหารปฏิบัติบทบาทในระดับที่สูงกว่าอาจารย์ก็ตาม ทั้งนี้เพราะความได้เปรียบของผู้บริหารที่มีโอกาสได้พัฒนาตนเองในด้านการอบรม การประชุมและการสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งเป็นข้อผิดพลาดอย่างหนึ่งของการทำงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน ประเวศ วะสี (2526 : 173) ได้กล่าวถึงความล้มเหลวในการพัฒนาบุคลากรในกระทรวงสาธารณสุข ว่าเป็นการกระทำในวงแคบ และมีลักษณะชั่วคราว เพราะมีความจำเป็นเร่งด่วนจึงมุ่งฝึกอบรมเฉพาะบุคคลที่ถือว่า เป็นแกนของการเผยแพร่และ เป็นผู้นำในการพัฒนาต่อไป ย่อมทำให้เกิดความสับสนในบทบาทขึ้นมาได้ ดังที่ Murphy (1975 : 5864-A) ได้ศึกษาถึงกิจกรรมบริการชุมชนของสถาบันอุดมศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ของอาจารย์ที่ให้บริการเป็นบุคคลที่มีอายุ มีประสบการณ์ในการทำงานมาหลายปี และมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง เพราะมีความเข้าใจในบทบาทของตนเองและนโยบายของสถาบัน เป็นอย่างดี ดังนั้นถ้าต้องการกระจายความรับผิดชอบทางด้านนี้แล้ว ผู้บริหารคงจะต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารงานที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ปฏิบัติให้มากกว่านี้ และอาจารย์เองก็จะต้องมีการปรับปรุงการปฏิบัติบทบาทให้สอดคล้องกับนโยบายของสถาบันและประเทศชาติเป็นสำคัญ

ข้อ เสนอแนะ

1. ข้อ เสนอแนะต่อสถาบันการศึกษาพยาบาล

1.1 ผลการวิจัยสรุปได้ว่ามีความแตกต่างระหว่างผู้บริหารและอาจารย์ในการปฏิบัติบทบาททางวิชาการที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาพยาบาลควรจะได้มีการกำหนดนโยบายของสถาบันและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสนับสนุนงานด้านนี้ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของฝ่ายวางแผนและฝ่ายปฏิบัติ นอกจากนี้การฟื้นฟูและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานยังเป็นส่วนช่วยให้อาจารย์มีความเข้าใจในการสาธารณสุขมูลฐานได้มากยิ่งขึ้นด้วย

1.2 สถาบันการศึกษาพยาบาลควรส่งเสริมให้อาจารย์พยาบาลมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานให้มากกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัย การเขียนตำรา และเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในการจัดอบรมและการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้อาจารย์พยาบาล เข้าใจในหลักการ และการปฏิบัติภาระกิจทางวิชาการที่จะสนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งจะ เป็นการกระตุ้นเตือนให้อาจารย์พยาบาลตื่นตัวในงานวิชาการ และสามารถทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สถาบันการศึกษาพยาบาลควรเปิดโอกาสให้อาจารย์พยาบาลศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ในการเขียนตำราและบทความ ตลอดจนการทำวิจัยในสถาบันและนอกสถาบัน

1.3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการและหัวหน้าแผนกวิชาอนามัยชุมชน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชน และโครงการบริการวิชาการแก่สังคมในอนาคต น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนผลิตบัณฑิตของสถาบันการศึกษาพยาบาล ซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานให้บรรลุเป้าหมายด้วย

2. ข้อ เสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจข้อมูล เบื้องต้นที่ครอบคลุมในด้านบทบาททางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน ในอดีตย้อนหลัง 3 ปี ในปัจจุบัน และการคาดคะเนบทบาททางวิชาการในอนาคต 1-3 ปีข้างหน้า ดังนั้นควรมีการศึกษาต่อถึงการประเมินบทบาทของอาจารย์พยาบาลในสภาพการณ์จริง และศึกษาถึงความคาดหวังของบุคลากรสาธารณสุขระดับต่าง ๆ